

ՉՈՂՐԱԿ ԱՊՐԵՍՅԱՆ

Եվրոպական համալսարանի իրավագիտության ամբիոնի
ասպիրանտ

ԱՄՈՒՄՆՈՒ՝ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱՆՑՈՒՄ ՊԱՀԱՆՁՈՂ ՄԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԾԱԳՄԱՆ ՊԱՀԸ

Սույն հոդվածում մեկնաբանվում է սեփականության իրավունքի ծագման պահն այն անձի համար, ում ամուսինը ամուսնության ընթացքում ձեռք է բերել գույք, որի նկատմամբ իրավունքները ենթակա են պետական գրանցման. փորձ է արվում վեր հանել վերոնշյալ հարցի վերաբերյալ ՀՀ իրավական համակարգում առկա հակասությունները և լուծել դրանք:

Հիմնաբառեր- սեփականության իրավունք, ամուսնության ընթացքում ձեռք բերված գույք, իրավունքի ծագման հիմք, իրավունքի ծագման պահ, իրավունքի պետական գրանցում:

Քաղաքացիաիրավական հարաբերությունների մասնակիցների սեփականության իրավունքի պաշտպանության համար կարևոր նշանակություն ունի գույքի նկատմամբ վերջիններիս սեփականության իրավունքի ծագման պահը: Դա բացատրվում է նրանով, որ հենց այդ իրավունքի ծագման պահից է անձը ձեռք բերում սեփականության իրավունքի բովանդակությունը կազմող տիրապետման, օգտագործման և տնօրինման իրավագործությունները, և հենց այդ պահից է, որ պետությունը ճանաչում է սեփականատիրոջ իրավունքը գույքի նկատմամբ և պաշտպանում վերջինիս իրավունքը երրորդ անձանց ոտնձգություններից: Սեփականության իրավունքի պաշտպանությունը պետության կողմից, հաշվի առնելով դրա կարևորությունը, ունի սահմանադրական ամրագրում: Սահմանադրության 10-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետությունում ճանաչվում և հավասարապես պաշտպանվում են սեփականության բոլոր ձևերը: Պետությունը պաշտպանում է սեփականության իրավունքը՝ յուրաքանչյուրին պարտավորեցնելով չխոչընդոտել սեփականատիրոջ իրավունքների իրականացմանը:

ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանվում են անձանց մոտ սեփականության իրավունքի ծագման հիմքերը: Ընդ որում՝ սեփականության իրավունքը անձի մոտ կարող է ծագել նաև՝ պայմանավորված վերջինիս իրավական կարգավիճակով: Այսպես՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 201-րդ հոդվածի համաձայն՝ ամուսնության ընթացքում ամուսինների ձեռք բերած գույքը նրանց համատեղ սեփականությունն է, եթե այլ բան նախատեսված չէ օրենքով կամ նրանց միջև կնքված պայմանագրով: Այսինքն՝ գույք ձեռք բերող, ամուսնու կարգավիճակ ունեցող անձը, ևս կարող է հաղխանալ ձեռք բերված գույքի սեփականատեր: Համատեղ սեփականության իրավունքի կիրառումը ամուսինների գույքի

նկատմամբ (...) պայմանավորված է հարաբերության մասնակիցների միջև անձնական վստահության կապերի հաշվառմամբ²:

Կախված սեփականության իրավունքի ծագման հիմքից՝ սեփականության իրավունքը կարող է ծագել տարբեր պահի: Օրինակ՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրքը (այսուհետ՝ Օրենսգիրք) սահմանում է պայմանագրով ձեռք բերված գույքի նկատմամբ սեփականության իրավունքի ծագման պահը: Այսպես՝ Օրենսգրքի 176-րդ հոդվածի համաձայն՝ պայմանագրով գույքը ձեռք բերողի սեփականության իրավունքը ծագում է գույքը հանձնելու պահից, եթե այլ բան նախատեսված չէ օրենքով կամ պայմանագրով:

Վերոնշյալ նորմից հետևում է, որ օրենսդիրը սահմանում է պայմանագրով գույք ձեռք բերելու դեպքում, սեփականության իրավունքի ծագման պահի ընդհանուր կանոն, այն է՝ սեփականության իրավունքը գույքը ձեռք բերողի մոտ ծագում է այն հանձնելու պահից, եթե այլ բան նախատեսված չէ օրենքով կամ պայմանագրով:

Օրենսդիրը տարբերակում է նաև սեփականության իրավունքի ծագման պահը՝ կախված սեփականության իրավունքի օբյեկտից, այն է՝ գույքի նկատմամբ պետական գրանցման ենթակա իրավունքները ծագում են դրանց գրանցման պահից: Ամենահայտնի օրինակը վերաբերում է անշարժ գույքի նկատմամբ ծագող իրավունքներին: Այսպես՝ Օրենսգրքի 135-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ անշարժ գույքի նկատմամբ սեփականության իրավունքը և այլ գույքային իրավունքները, այդ իրավունքների սահմանափակումները, դրանց ծագումը, փոխանցումն ու դադարումը ենթակա են պետական գրանցման: Անշարժ գույքի փաստացի փոխանցումը (օրինակ՝ տան բանալիների հանձնումը ձեռքբերողին) ինքն իրենով ազդեցություն չի ունենում սեփականության իրավունքի փոխանց-

ման վրա³:

Այս կերպ պետությունը, առանձին գույքերի մասով, սահմանում է պաշտպանության ավելի բարձր մակարդակ: Այս դեպքում գույքի նկատմամբ սեփականության իրավունքի ծագման պահից պետությունը ճանաչում է սեփականատիրոջ իրավունքը գույքի նկատմամբ և հենց այդ պահից էլ երրորդ անձինք պարտավոր են ձեռնպահ մնալ սեփականատիրոջ իրավունքների նկատմամբ որևէ անօրինական գործողությունից:

Պետական գրանցում պահանջող իրավունքների՝ դրանց պետական գրանցումից հետո ծագման կանոնը առաջին հայացքից ունի իմպերատիվ բնույթ: Բայց և այնպես, «Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենքը (այսուհետ՝ Օրենք) սահմանում է ամուսնության ընթացքում ձեռք բերված գույքի նկատմամբ իրավունքի ծագման պահի վերաբերյալ այլ կանոն: Օրենքի 18-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետի համաձայն՝ գույքի նկատմամբ իրավունքները և սահմանափակումներն ունեն իրավաբանական ուժ՝ անկախ պետական գրանցումից՝ **ամուսինների, երեխաների և խնամքի տակ գտնվող այլ անձանց իրավունքները, որոնք սահմանված են Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ, եթե նույնիսկ այդ իրավունքներն առանձին չեն գրանցվել:**

Եթե Օրենքը սահմանում է իրավունքի իրավաբանական ուժ ունենալը՝ անկախ պետական գրանցումից, ուրեմն՝ սեփականության իրավունքը ծագած է համարվում հենց նորմում նշված պայմանների վրա հասնելով: Այսինքն՝ **համաձայն վերոնշյալ նորմի՝** ամուսնու պետական գրանցում պահանջող սեփականության իրավունքը ծագում է մյուս ամուսնու կողմից գույք ձեռք բերելու պահից: Նման մեկնաբանության արդյունքում՝ պրակտիկայում քիչ չեն հանդիպում դեպքերը, երբ գույքի նկատմամբ սեփականության իրավունքի փոխանցումից կամ գույքի գրավադրումից հետո հայտնվում է վաճառողի ամուսինը և վիճարկում առքուվաճառքի կամ գրավի պայմանագիրը՝ նշելով, որ գույքի նկատմամբ իրավունքները փոխանցվել են առանց մյուս սեփականատիրոջ՝ իր համաձայնության:

Նման հակասության լուծման համար օգտակար կարող է լինել դատական պրակտիկայի ուսումնասիրությունը: Նախ, ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր ՄԳՈ-1448 որոշմամբ արձանագրել է անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման կարևորությունը. «Ելնելով անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական

գրանցման ինստիտուտի իրավական բովանդակությունից՝ Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ անշարժ գույքի հետ կատարվող գործարքներից բխող իրավունքների պետական գրանցման պարտականությունը սահմանելով և պետական գրանցման ենթակա իրավունքների ծագումն այդպիսի գրանցմամբ պայմանավորելով ու գրանցման ժամկետ սահմանելով՝ օրենսդիրն ունեցել է իրավաչափ նպատակ: (...) Անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքների ճանաչման, երաշխավորման և պաշտպանության առավել արդյունավետ իրացման առաջին նախապայմանը գույքի սեփականատեր հանդիսացող անձի պետության համար որոշակի լինելն է, ինչը, ի թիվս այլնի, ապահովում է գույքի նկատմամբ իրավունքի պետական գրանցման ինստիտուտի միջոցով:»:

Կարևորելով անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման ինստիտուտը՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր մեկ այլ՝ ՄԳՈ-944 որոշմամբ, անդրադառնալով անշարժ գույքի նկատմամբ սեփականության իրավունքի ծագման պահին, արձանագրել է. «ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրքը որպես անշարժ գույքի նկատմամբ ցանկացած հիմքով սեփականության իրավունքի ծագման պահ է ճանաչում այդ իրավունքի պետական գրանցման պահը: Մասնավորապես, ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 176-րդ հոդվածը՝ պայմանագրի հիման վրա, որպես գույքի նկատմամբ սեփականության իրավունքի ծագման պահ է ճանաչում այդ իրավունքի պետական գրանցման պահը, եթե այդպիսի իրավունքն օրենքով ենթակա է գրանցման: (...) ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքին անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքի պետական գրանցման պահը դիտում է որպես այդ իրավունքի ծագման նախապայման ոչ միայն սեփականության իրավունքի պարագայում, այլև անշարժ գույքի նկատմամբ ցանկացած այլ գույքային իրավունքի առնչությամբ:

(...) Վերոհիշյալը վկայում է, որ օրենսդիրը միանշանակորեն անշարժ գույքի նկատմամբ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքով նախատեսված այս կամ այն հիմքից բխող իրավունքների պետական գրանցման փաստին հաղորդել է միանգամայն որոշակի նշանակություն՝ քաղաքացիական իրավահարաբերությունների մասնակիցների համար հստակ է, որ օրենսդիրն անշարժ գույքի նկատմամբ գույքային իրավունքների ծագումը պայմանավորել է ոչ թե դրանց համար հիմք հանդիսացող հանգամանքների առկայությամբ, այլ այդ հանգամանքների առկայության պայմաններում համապատասխան գույքային իրավունքի պետական

www.ardaradutyjournal.com

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

գրանցման՝ անշարժ գույքի հետ կապված գործարքներից բխող իրավունքների ու պարտականությունների ճանաչման փաստով:»:

Վերոնշյալ որոշումից ուղղակիորեն հետևում է, որ անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքները (այդ թվում՝ սեփականության իրավունքը) կարող են ծագել բացառապես այդ իրավունքների պետական գրանցման պահից, և հենց այդ պահից անձը կարող է հանդիսանալ անշարժ գույքի սեփականատեր:

Միևնույն որոշմամբ, Սահմանադրական դատարանը արձանագրում է մեկ այլ կարևոր հանգամանք ևս. «ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 10-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է քաղաքացիական իրավունքների և պարտականությունների համար հիմք հանդիսացող հանգամանքները՝ վերջիններիս թվում մատնանշելով նաև պայմանագրերն ու գործարքները: Այդ նորմին համապատասխան՝ օրենսգրքի 289-րդ հոդվածը քաղաքացիական իրավունքների ու պարտականությունների սահմանման, դադարեցման և փոփոխման համար հիմք հանդիսացող «գործարք» եզրույթի քաղաքացիաիրավական բովանդակությունն է բացահայտում: Մինչդեռ Օրենսգրքի 10-րդ հոդվածի 2-րդ մասը սահմանում է գույքային իրավունքների ծագման համար հիմք հանդիսացող այս կամ այն հանգամանքի առկայության պայմաններում գույքի նկատմամբ պետական գրանցման ենթակա իրավունքների ծագման պահը: Այնուհաստի, որ քաղաքացիական իրավունքների, այդ թվում՝ սեփականության ու պարտականությունների «ծագման հիմքերը» և «ծագման պահը» միևնույն իրավական բովանդակությունը չունեն»: Վերոնշյալ որոշմամբ Սահմանադրական դատարանը հստակ սահմանագատում է մտցնում սեփականության իրավունքի ծագման հիմքերի և ծագման պահի միջև՝ միաժամանակ նշելով, որ սեփականության ծագման հիմքի առկայությունը դեռ չի խոսում սեփականության իրավունքի առկայության մասին:

Տվյալ դեպքում ամուսնության ընթացքում ամուսնու կողմից ձեռք բերված գույքը (որի նկատմամբ գրանցվել է վերջինիս սեփականության իրավունքը) մյուս ամուսնու համար հանդիսանում է սեփականության իրավունքի ծագման հիմք, և նա դեռ չի հանդիսանում տվյալ գույքի սեփականատեր՝ մինչև իր գույքի նկատմամբ սեփականության իրավունքը չի ենթարկվել պետական գրանցման: Այսինքն՝ անձի մոտ սեփականության իրավունքի ծագման հիմքեր են հանդիսանում ամուսնու կողմից գույքի ձեռքբերման պայմանագրի կնքումը և դրանից ծագող իրավունքի պետական գրանցումը,

իսկ անմիջապես սեփականության իրավունքի ծագման պահ է հանդիսանում այդ գույքի նկատմամբ իր իրավունքի պետական գրանցումը:

Թեև ներկայիս օրենսդրությամբ ուղղակիորեն սահմանված չէ, թե ինչ դիրք է զբաղեցնում Սահմանադրական դատարանի որոշումը ՀՀ իրավական համակարգի իրավական ակտերի բուրգում⁴, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ Սահմանադրական դատարանի դիրքորոշումները հանդիսանում են Սահմանադրության մեկնաբանություններ, իսկ, եթե օրենսդրական որևէ նորմ հակասում է Սահմանադրության տրված մեկնաբանություններին, հետևապես հակասում է նաև հենց Սահմանադրությանը:

Ամփոփելով վերոգրյալը՝ գալիս ենք այն եզրակացության, որ՝

1. անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցումն ունի իրավաչափ նպատակ: Այն կարևոր է հատկապես անձին պատկանող սեփականության՝ պետության կողմից պաշտպանվածության տեսանկյունից,

2. անձի սեփականության իրավունքը անշարժ գույքի նկատմամբ ծագում է միայն դրա պետական գրանցման պահից,

3. պետական գրանցում պահանջող իրավունքների նկատմամբ ամուսնու սեփականության իրավունքը ծագում է միայն դրա նկատմամբ **տվյալ ամուսնու**՝ գույքի նկատմամբ սեփականության իրավունքի պետական գրանցման պահից:

¹ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական իրավունք (առաջին մաս), Տարիել Բարսեղյան, Երևանի համալսարանի հրատ., Երևան, 2009, էջ 293:

² Вещное право: Учебник: З.А. Ахметьянова: Статут, 2011, С. 79.

³ Российское гражданское право: Учебник: Том I: Ответственный редактор Е.А. Суханов, Москва, 2011, ст. 529.

⁴ 07.04.2018թ. ուժը կորցրած «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 9-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ օրենքները պետք է համապատասխանեն Սահմանադրությանը և չպետք է հակասեն Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի որոշումներին:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. ՀՀ Սահմանադրություն (ընդունված՝ 06.12.2015թ.):
2. ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրք (ընդունված՝ 05.05.1998թ.):
3. «Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենք (ընդունված՝ 14.04.1999թ.):
4. «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենք (ընդունված՝ 03.04.2012թ., ուժը կորցրած՝ 07.04.2018թ.):
5. Սահմանադրական դատարանի ՍԳՈ-1448 որոշումը:
6. Սահմանադրական դատարանի ՍԳՈ-944 որոշումը:
7. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական իրավունք (առաջին մաս), Տարիել Բարսեղյան, Երևանի համալսարանի հրատ., Երևան, 2009:
8. Вещное право: Учебник: З.А. Ахметьянова: М: Статут, 2011.
9. Российское гражданское право: Учебник: Том I: Ответственный редактор Е.А. Суханов, Москва, 2011.

Зорак Апресян
Аспирант кафедры юриспруденции
Европейского университета

РЕЗЮМЕ

Момент возникновения права собственности у супруга(ги), требующего государственной регистрации

В данной статье интерпретируется момент возникновения права собственности у человека, чей супруг(га) приобрел(а) имущество в браке, права на которое подлежат государственной регистрации: предпринята попытка выявить противоречия в правовой системе Республики Армения по вышеуказанному вопросу и разрешить их.

Ключевые слова: право собственности, имущество, приобретенное в браке, основание возникновения права, момент возникновения права, государственная регистрация права.

Zohrak Apresyan
PhD student of the chair of law
of the European University

SUMMARY

The moment of the origin of spouse’s right of ownership, that requires a state registration

In this article represents the moment of the origin of person’s property right, whose spouse acquired a property, which requires a state registration, during marriage: an attempt is made to find out the contradictions in the legal system of the Republic of Armenia on the issue above and to solve them.

Key words: right of ownership, property acquired during marriage, the basis of the origin of the right, the moment of the origin of the right, state registration of the right.

Բնագիրը ներկայացվել է 10.06.2019թ.
Ընդունվել է տպագրության 09.07.2019թ.
Հոդվածը երաշխավորել է տպագրության իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Ա.Հ.Խաչատրյանը